

Dějiny a děje

Všude, kde se něco mění, kde se něco děje, je dění. Dění však může mít velmi rozmanitou povahu. Především tu jde o to, že to, co se mění, spolu vůbec nemusí nějakým významnějším způsobem souviset, a to ani tenkrát, když k nějakému faktickému setkání nebo i střetu dojde. Když např. dopadne nějaké větší mimozemské těleso (např. větší úlomek komety) na zemský povrch, může způsobit nejen kráter a výbuch, ale může mít mnoho dalších následků, které znamenají smrt mnoha živých tvorů, případně i mnoha lidí (pokud velký meteorit dopadne na obydlenější krajinu). V takovém případě se něco stane, co má sice význam pro mnoho živých bytostí, ale nejde o událost smysluplnou (tedy smysl dávající), nýbrž nesmyslnou. Ničivá nesmyslnost, která je následkem takové větší nebo menší přírodní katastrofy, dostává svůj ničivý význam teprve v závislosti na důsledcích, které však jsou ve vztahu k prostému fyzikálnímu dění nejen nezáměrné, ale v samotném pádu meteoritu nejsou nijak „obsaženy“. Když stejný meteorit dopadne na Měsíc, kde žádné živé bytosti nejsou, nemůže nic tak ničivého vyvolat, i když fyzikální děje jsou zcela obdobné. Výbuch Vesuvu nebo Etny je také takovým pouhým přírodním dějstvím, ale mnohokrát zasáhl nejen živé bytosti v okolí sopek, ale také lidská sídliště a lidi samy. Zkáza např. Herkulanea tak vstoupila do dějin, ale sám výbuch sopky není ničím dějinným. Musíme se tedy tázat, jaký je rozdíl mezi tím, co může vstoupit do dějin, aniž by se to na jejich dějích podílelo čímkoli spluustavujícím, a tím, co má charakter dějino-tvorný, tj. co se na ustavení a udržení dějin v jejich dějinnosti aktivně podílí. Odpověď, že tím dějino-tvorným činitelem je člověk, není uspokojující, protože lidé žili pospolitým životem ještě v době, kdy o dějinách nemůže být řeči. Otázka tedy zní, jakým způsobem se člověk, který původně dějinným (a dějino-tvorným) subjektem nebyl a není, mění na subjekt dějinný. Dějiny se nepochybně nedějí samy, nezávisle na lidech, ale to vůbec neznamená, že jsou takříkajíc vedlejším produktem života lidí. Jak musí např. dnes lidé jednat, aby se stali z pouhých „objektů“ dějin jejich aktivními subjekty? Aby nebyli do dějin pouze zatahováni, ale aby chod dějin mohli ovlivňovat? Když objasníme tuto částečnou otázku, můžeme se snad dostat blíže k řešení otázky, jak mohou lidé dějiny v jejich dějinnosti ustavovat (a nejenom je tedy ovlivňovat, když už tu „jsou“, tj. když už se dějí).

(Písek, 040807-1.)